

KŘEŠŤANSKÁ DEMOKRACIE

ZPRÁVY KŘEŠŤANSKO-DEMOKRATICKÉHO HNUTÍ V EXILU

BULLETIN

DU MOUVEMENT DÉMOCRATE CHRÉTIEN TCHÈQUE
DER TSCHECHISCHEN CHRISTLICH-DEMOKRATISCHEN BEWEGUNG
OF THE CZECH CHRISTIAN DEMOCRATIC MOVEMENT

NAŠE KRONIKA

KVĚTEN A ČERVEN 1954

[č. 2]

Volbami provedenými naším členstvem - volbami, které dokázaly, že i v emigraci lze se organisovat demokratickým způsobem, bez jednostranného jmenování a dosazování - bylo doporučeno čtyřicet čtyři kandidátů, kteří pak byli dotázáni - podle pořadí daného počtem hlasů, který každý obdržel - zda souhlasí s přijetím funkce. Z těch, kdo odpověděli kladně, byl - znova podle pořadí daného počtem hlasů - sestaven dvanáctičlenný výkonný výbor, který nyní podle stanov povede KDH až do konce března 1955. Jeho předsedou byl zvolen - všemi hlasy kromě dvou - Bohdan Chudoba (110 Beach Avenue, Larchmont, NY, USA). Poněvadž funkce generálního tajemníka nebyla navrženými kandidáty přijata, bylo vzájemnou dohodou zvolených členů nového výboru stanoveno nahradit ji funkcemi několika jednatelů, jejichž pobyt v různých zemích by také usnadnil skupinám i jednotlivým členům KDH jejich vzájemný styk. Těmito jednateli jsou: Dagmar Cibulková (8 Dudley Avenue, Moorabbin S 20, Melbourne, Australia), Jindřich Jelínek (Gregorio de Laferrere 1552, Buenos Aires, Argentina), Josef Košelka (Oude Gracht 227/I, Utrecht, Nederland), Jan Kuncíř (Postlagernd, Hauptpostamt, Muenchen, Deutschland), Jan Kuttelwascher (15, Harefield Road, Uxbridge, Middx., Great Britain) a Zdeněk Rutar (48 Dowson Street, Toronto, Ontario, Canada).

Druhá část ideového programu - naše hlavní úsilí

V programech našich bývalých politických stran bylo možno někde na poslední stránce najít několik slov o "kultuře". Křesťansko Demokratické Hnutí však zařazuje články týkající se kulturního úsilí hned za články obecného úvodu svého ideového programu. Je to výraz našeho přesvědčení, že celá nvdobá tragédie našeho národa nespočívá v únoru 1948, ba ani v květnu 1945 nabo jakémkoli jiném novějším datu a že jí také nelze odčinit pouhým zrušením toho, co se tehdy událo. Český národ byl na komunistické otroctví soustavně připravován po dobrých stopedesát let - od chvíle, kdy josefínské osvícenství začalo hlodat na kořenech jeho kulturní tradice. A vše to hrozné, co se přihodilo, nelze odčinit jinek než obrácením hlavního tvůrčího náporu na pole kulturní a návratem celého národa k tradici Kristovy nauky, z které český národ vznikl a kterou se vždy udržoval. Že posavadní tak zvaná reprezentace našeho zahraničního odboje v tomto vyhnanství posud na toto nejdůležitější pole politické činnosti posud ani nevskočila, je našim hlavním důvodem, proč jí za žádnou reprezentaci nepokládáme. Kulturní obroda musí po pádu bolševické tyranie nastoupit přede vším ostatním - jinak i ty ostatní kroky budou marné a vývoj věcí se opět dostane na šikmou plochu. O tom musíme přemýšlet a v tom směru jednat právě my, kterým bylo popřáno zachránit si aspoň svobodu osobní.

Gottwaldovo Tedeum na pokračování?

Stalo se ovšem, že v srastech nacistické okupace značný počet Čechů začal aspoň na chvíli objevovat, odkud prýští síla národního života. To dobře věděli komunisté a neváhali toho zneužít: nejen omítáním venkovských kaplí, nýbrž i žádostí o Tedeum při Gottwaldově "volbě". Za komunistické tyranie, jak se dovídáme, další značné množství našich krajanů poznalo smysl a cenu Evangelia i hrdinné poslání Církve - a mezi nimi také několik emigrantů, kteří se rozhodli zneužít toho podobně jako komunisté, na příklad ohlášením stavby jakéhosi kostela na Blaníku. Inu, ani nepochybujeme, že ten kostel bude postaven a vysvěcen. Církev nikdy neodmítla a ani nemůže odmítnout nikoho, kdo poprosí o její modlitby - poněvadž není jejím úkolem zpytovat úmysly a trhat koukol, s kterým by se snadno vytrhly i klasy obilné. Tak jako se tedy zpívalo Tedeum za přítomnosti Gottwaldovy, budeme patrně svědky i svěcení kostela za důležité přítomnosti jiného politického vůdce, který přitom nezná rozdíl mezi krédem a epištolou a neví, kterou rukou se dělá kříž. Ale jestliže v případě Gottwaldově bylo třeba několik hodin čekat, než se ukázalo, že jeho skutečné, antikristem opící úmysly se nezměnily, v tomto případě se již čekat nemusí. Budoucí stavitel kostela na Blaníku se již ochotně posadil do společného sevětu se smutně proslulým Ferdinandem Peroutkou ("bolševická revoluce je jedním z dějinných impulsů, tak velkým jako reformace a francouzská revoluce, snad tak velkým jako křesťanství") a ochotně schválil jeho působení na náš národ prostřednictvím Radio Free Europe, které právě citovanému dějinnému impulsu zastává srdečně věrno. Obilní hrobové se vždy brzy poznají - i když dávají pět Tedeum a stavějí kostely.

Nahodláme nic stavět na Blaníku

- především proto, že kamenné stavby mohou upřímně vykvést teprve ze stavby v lidských duších a myslích. Politikovým úkolem jistě není převzít úlohu, která patří Církvi. Skláníme se před mučednickým apolo-látem českých kněží a vyznavačů doma. S vděčností uznáváme - a to je třeba konečně říci velmi jasně - obětavou činnost našich kněží v emigraci, ať již jde o redaktory "Nového Života" a "Orla" nebo "Pastoračních listů austrálských" a pracovníky v "Cyrilometodějské lize" nebo o působení P. Alexandra Heidlera v Radio Free Europe. Vážíme si i rozhlasové a knižní činnosti Jana Čepa a druhých intelektuálů věrných víře. Věříme, že podobných mužů vyrostě našemu národu s jeho rostoucím utrpením víc a více, takže zejména po osvobození ujařmených a návratu domů bude možno plně obnovit luhu Cyrilovu a Metodějovu. Ale úkolem politiků je ~~zajistit~~ umožnit takovou činnost co nejvíce, umožnit ji vyjasněním politických cílů a zajištěním pravé svobody Církvi.

Svoboda není zmatek, tolerance není lhostejnost

Hlavním pokřikem těch, kdo ničili křesťanské kořeny české vzdělanosti, byla "svoboda projevu, tisku, výchovy." Dnes již někteří z nich aspoň připouštějí, že nelze svobodně projevovat, tisknout a hlásat nacismus nebo marxismus. Ale kdo je hranice mezi svobodou a zmatkem, stále ještě nevědí; že svoboda může být dána jen cestou k Bohu, jim ještě není jasné. Druhým jejich heslem byla snášlivost ke všem druhům přesvědčení. Dnes již aspoň přestali být snášliví vůči hnědému a rudému totalitě. Ale že snášlivost je jen podnož lásky a že člověk musí milovat pravdu a že pravda může být pouze jedna a nikoli "všeho druhu", to také ještě nevědí. Především jim však není jasné, že jedině znalost pravé svobody a láska k jediné pravdě mohou vytvořit národ v pravém významu toho slova. Národ nemůže být udržen ani nejloppší ústavou, nýbrž jedině svým vlastním duchem, svou vlastní vírou.

Příhoda se ze smutné události: ve Francii i v Německu

Dost lidí si zjednodušilo světovou situaci tím, že proti komunismu postavili ve svých představách jakousi pomyslnou pravici. Ale je pravice skutečně protikomunistická? Zatím co francouzští socialisté uložili svým poslancům, aby hlasovali pro ratifikaci paktu o jednotné evropské obraně, přední zástupce de Gaulleuv v Lanielově vládě resignoval z úřadu tajemníka pro kolonie, aby osvědčil názor, že Francie by se měla dorozumět s Hočiminěm. Týž názor hlásá nyní nový "francouzský" ministerský předseda Mendez, který jistě není marxista. Všimli jsme si ovšem "smířčích" názoru britských socialistů a také hlasu "socialistického" ministerského předsedy švédského, který právě nyní uznal za vhodné vybidnout Norsko a Dánsko, aby vystoupily z Atlantického Svazu a pomohly mu vytvořit "skandinávský blok neutrality". Ale co jsme právě řekli o různém chování socialistů a gaullovců ve Francii, platí v míře ještě zvýšené také o Německu. Zatím co němečtí socialisté pronášejí své kritiky Adenauerovy zásadní politiky celkem potichu, vystoupili představitelé německé liberální strany (FDP) - která se zúčastní Adenauerovy koalice - s velmi hlasitým přáním, aby se Bonn pustil do přímého vyjednávání s Moskvou. A toto volání bylo nyní doplněno na dvou schůzích, uspořádaných německými velkoprumyslníky, kde promluvili někdejší liberální kancléř Luther a jeho nástupce v úřadě, poslední přednacistický kancléř Brüning. Oba tyto persistenté se za hlučného potlesku pánu továrníků dožadovali, aby se Bonn odpoutal od Spojených států a od Atlantického svazu a začal hrát roli prostředníka mezi Západem a Východem. Patrně neslyšeli nikdy o Janu Masarykovi, který také chtěl být výběrčím na takovém místě, a o tom, jak skončil. Ale ať slyšeli nebo neslyšeli, to co říkají, je velmi příznačné pro celý základní postoj tak zvané demokratické pravice - a dokonce i pro postoj některých jejích složek v naší vlastní emigraci.

Nikoli hospodářská pravice, nýbrž kulturní obnova

Jak se Heinrich Brüning, hlasatel liberálních názorů Waltera Ratera a typický představitel velkoprumyslnického kořistnictví dostal kdysi na čelné místo tak zavného Centra, strany, která byla před tři čtvrti stoletím založena Windhorstem jako ideové hnutí křesťanské, vyžadovalo by zvláštní studie. Důležité je, že se posud vydává za křesťana a že takových quasi-křesťanů máme v domojratickém světě dost a dost. Jejich boj není bojem proti komunismu jako ďábelské myšlenky; jejich boj vznikl jen z toho, že jim komunisté pobrali jejich volkostatky a továrny. Pokud se tak nestalo, nic proti komunistům neměli. Pouhý pohled na mapu volebních výsledků v naší vlasti r.1946 ukazuje, že nejvíce hlasů získali komunisté v okresích, kde se před r.1938 hlasovalo pro nemonáršský agrarismus. A nyní, kdyby se tak našla možnost, jak zachránit britské banky a obchodní skladiště v Hongkongu nebo jak navázat pěkné obchodní styky mezi Prahou a Moskvou, hodí se do komunistické tlamy všechny školy a všechna kultura a ovšem také kdjaký cizí, malý nebo vzdálený národ - jen když obchod hezky pokvete. Nikoli tedy pravičáctvím ve věcech hospodářských - ani ne nějakými pouhými reformami ústavy - lze zachránit Francii nebo Německo z rudých spárů, nýbrž jen obnovou jejich křesťanského vědomí. A to platí o našem vlastním národu v míře zvýšené.

Z tohoto číslu

je přiložena druhá, kulturní část našeho ideového programu. Příští číslo se bude zabývat jeho částí hospodářskou.

Znova o české výchově
(Otisk z Národní Politiky)

Bohdan Chudoba

Krátký záběr z nedávného rozhovoru. Čínský diplomat, člen nacionalistické čínské delegace u Spojených národů, usedá na vedlejší židli a jeho první otázka zní: "Jak pokračuje v Československu indoktrinace mládeže?" Druhý záběr, ze zpráva, kterou jeden známý obdržel z vlasti; jeho manželka, která zůstala doma, zmínila se před desíletým synkem o nebezpečí války a chlapec odpovídá: "My se nebojíme, jen ať to Američané zkusí." A třetí záběr, vzpomínka z jara 1945; sovětský voják, něco málo přes dvacet let, se chystá k útoku a v lesním pološeru zasvitne jeho ruka, jak dělá velký pravoslavný kříž. "Co to děláte?" "Eh, taková stará pověra, maminka to tak dělávala."

Ano, výchova je úžasná síla. Výhova dovede udělat z divboha rozvášněného, hluboce přemýšlejícího člověka. Ale výchova též dovede z člověka svrchovaně vzdělaného udělat trosku. "Vymývání mozku" se tomuto druhému druhu výchovy říká v sovětském žargonu, a nikde snad není lépe vyličen než v románu "1984", který napsal bývalý anglický socialista George Orwell.

Mít rád svůj národ znamená především myslet na jeho výchovu. Láska k domovu, ke krajině nebo k památkám, to vše je druhotné, poněvadž domov může být zničen, krajina může změnit tvář a památky mohou zmizet s povrchu země, jestliže výchova nových generací tomu bude chtít. Zdá se však, že si to vše dost neuvědomujeme. Lhostojnost našeho exilu vůči tomu, co se české mládeži říká ve Voice of America a v Radio Free Europe - dnes vedle BBC takřka jediných možných zdrojích naší národní výchovy - to ukazuje. A ukázala to znova také polemika kolem mého dopisu profesoru Srbičkovi. Nejen odpůrci, ale bohužel i někteří přátelé a obhájci nepostřehli, oč vlastně jde. Tak na příklad jsem se dočetl v chicagském "Katošiku": "Chudoba neměl před druhou světovou válkou Židy ve velké úctě, poněvadž přecasto pěstovali pangermánství nebo marxismus... ze nacistického pronásledování svůj názor zásadně změnil..."

Budiž mi dovoleno říci, že tomu tak není. Nezměnil jsem svého názoru a zatím nevidím, proč bych jej měl měnit. Obě mé knížky vydané za protektorátu - "O dějinách a pokroku" (1939) a "Liberalismus v české výchově" (1940) - nejmenují ovšem ani Židy ani zednářů, ale to z toho důvodu, že jsem se nechtěl stát spolupracovníkem pronásledování, které nacisté vedli z důvodu rasových a mocensky politických. "O dějinách a pokroku" (str. 92) naopak vytýká: "... Jak se na příklad křivdilo a posud křivdí dějinám lidovským, jejichž soustředěný, ale hluboký pokrok, tak nápadně se lišící na příklad od širokého, ale mělkého pokroku řeckého, je v knihách umělo ochuzován o svou jedinečnost a ještě uměleji připodobňován dějinám národů jiných - jen aby na něm nebylo nic výlučného, nic, co by mělo opravdivý smysl." A znova (str. 123 a 124): "Že je tomu tak, že strast je podstatnou známkou našeho života... bylo domyšleno již u spisovatele knihy Jobovy, u Isaiáše nebo Sirachovce nebo u původce knihy Moudrosti... křesťanství od svého počátku nepochybovalo o vyjimečnosti dějin israelských." (Mimoходом: kdy takto za protektorátu nebo kdykoli jindy psali o Židech a pravé židovské vzdělanosti Ripkové a Herbení?)

Ale jakmile byl protektorátu konec, použil jsem první příležitosti, abych zaútočil na tosi novodobých českých Židů - kteří se stydí za to, že jim kdysi byla zjevena svrchovaná pravda - na tosi o potřebě tak zvané nestranné, bezkonfesní výchovy. Můj první poválečný veřejný projev, otištěný v červnu 1945 v brněnské "Národní Obrodě", byl zasvěcen této zále-

žitosti. A můj první poválečný článek, který vzbudil jistý rozruch, byl věnován kritice názoru Žida Morze a Grizince Džugašviliho na výklad dějin a na výchovu dějinami. Čtenáři prvního ročníku "Obzorů" si naň snadno vzpomenou. (Mimoходом: americký reportér Maurice Hindus ve své knize "The Bright Passage", New York, 1947, str. 250, naznačuje, že právě pro tento "unsavoury criticism" jsem pak byl uvězněn.)

Jde tedy o věc, o které mne ani nespadlo měnit za protektorátu názory. Jde o tažení nejen proti křesťanské výchově, nýbrž proti smyslu výchovy vůbec. Výchova je víc než instrukce pro příští povolání, výchova je nadšené vedení dospívajícího člověka k pravdě. Kdybych byl Američan, rozvedl bych tuto thosu nikoli proti Židům - ve Spojených státech je dost orthodoxních Židů, kteří zachovávají víru svých předků a dokonce volají po konfesních školách - nýbrž především proti zednářům. Nebylo člověka nosícího větší vinu na mravním zkomolení amerického života než byl zednář a profesor pedagogiky na Columbia University, John Dewey. Jestliže dnes americká statistika zjišťuje, že vzrůst kriminality - a zejména kriminality mládeže - několikanásobně předčí vzrůst populace, pak je za to co děkovat především tomuto "patriarchovi amerických pedagogů", jehož hlavní zásadou byl názor, že dítěti se nesmí nic vštěpovat, nýbrž že mu musí být ponechána volná ruka v tom, co samo objeví; zejména pak, že mu nesmí být vštěpováno žádné přesvědčení, žádná víra. A výsledkem této jedinočné pedagogiky nejsou jen revolvery v rukou třináctiletých, nýbrž i desítky učitelů bezkonfesních škol, kteří na příklad jen v městě Novém Yorku defilují před vyšetřujícími komisemi a odmítají říci, zda jsou či nejsou členy komunistických organizací.

Ať se nikdo na mne nehorší a neobviňuje mne z názoru, že by víru bylo možno do lidských hlav vtlouci. Moje vlastní víra nejednou zápolila a patrně ještě bude zápolit s pochybováním. Víím až příliš dobře, že víra není žádnou matematickou jistotou. Ale tak jako člověk, kterému se ohvějí ruce, nemá se délat u operačního stolu, ani člověk, který sám nemá víry, nemá se pohlédávat za učitelskými katedrami ve školách křesťanského národa. Nenechme se plést žádným falešným soucitem. Nepohrdáme člověkem, který má slabý zrak a nevyčítáme mu jeho vadu - spíše se snažíme pomoci mu - ale neučiníme ho pilotem svého letadla. Právě tak nepohrdat lidmi, kterým se nedostává víry, ale mezi učitele našich dětí tyto lidé nepatří. To je nevyvratná zásada, která se nemění ani v nacistickém protektorátu, ani ve Spojených státech, kde stoupenci Johna Deweyho se zdají mít dokonalou převahu. A jestliže si někdo neuvědomuje, že podstata výchovy je nadšené víře, pak jen pracuje do rukou těch, kdo výchovu ke Kristu zaměnili indoktrinací k ďáblu. Pouhý pozitivismus, pouhá skepse a pochabování pouhé ponechání dítěte tomu, k čemu se dítě samo těžce protluče, vůbec není obranou proti ďábelskému komunismu, nýbrž nejlepším průpravou k němu. Marxisté učí fatalismu a neodvratné jistotě pouhé hmoty, jediné hmoty, proti jejíž zákonu není odvolání. My víme, že nad hmotou vládne svobodný duch. Ale budeme-li učit - jak tomu učí liberální, pozitivistická škola - že duch má místo prebdy jediné pravdy dvacet a že všechny tyto "pravdy" mají přibližně stejnou, totiž žádnou, cenu a že žádná z nich není směrodatná, pak vlastně říkáme dospívajícím pokolením: běž, chyť se toho jediného, co je jisté, totiž hmoty: gangsterského revolveru a nebo vyššího služného ve službách rudé policie.

II. Osvěta

21. Nejsou-li občané kteréhokoli státu prodechnuti křesťanskými názory na svět a člověka, pravá demokracie - to jest vláda přihlížející k potřebám a osobní svobodě každého jednotlivého občana - se v takovém státě neudrží. Nejvýznačnějším důvodem dnešní bídy českého národa je jeho kulturní nejistota během posledních dvou století a jeho odchýlení se od tradice jeho vlastních dějin. Nebyť popírání křesťanského světového a mravního názoru, nebyť laicisace našeho školství a osvěty - laicisací rozumíme nastolení člověka místo Boha jako měřítka všech hodnot - nebyť protináboženského boje, a nebyť soustavného doporučování neznabožského socialismu a agrarismu jako vrcholu všeho pokroku, stěží by český národ byl propadl komunismu.

22. Požadujeme proto pro svůj národ a pro celou svou vlast nejen svobodu vědeckého badání a umělecké tvorby, pokud neporušují důstojenství člověka, nýbrž především svobodu křesťanského světového názoru, který jediný hájí opravdový rozvoj lidských osobností a lidských schopností. Požadujeme, aby se tento křesťanský názor - v té podobě, v jaké byl do českých dějin uveden, a nikoli v nějaké podobě zkomolené - plně uplnil ve výchově a v esvětě. Odmítáme nejen názory totalitní, které Moudrost Boží nahrazují chytrostí diktátorů, nýbrž právě tak i názory liberální, které světový názor vyhlašují za věc soukromou a do výchovy nenáležející a zbavují tak dorůstající pokolení národa jasného vodítka a činitele zákonodárné pevných a pokrokových zásad mravních.

23. Odmítáme při této příležitosti také nauku o nutnosti odluky mezi Církví jako nositelkou a šířitelkou křesťanské nauky a společností nebo státem. Bez víry v křesťanskou zjevenou pravdu se každá společnost a každý stát změní jen v otrokářskou instituci, ve které násilí nahradí autoritu a hrubá moc zákon. Kdyby se naše společnost nebo náš stát zřekl co nejužší součinnosti s Církví, znamenalo by to, že by se odloučily od kořenů, z kterých vyrůstají.

24. Věrní nauce Církve, vyslovujeme své přesvědčení, že ve věcech víry nesmí být nikdy sáhnuo k násilí, ani tělesnému ani duchovnímu. Proto chceme, aby si členové našeho národa v těchto věcech osvojili co největší snášenlivost. Ale stejně dobře víme, že svobodu nelze zaměňovat se zmatenou libovůlí a že za projev svobody nelze na příklad považovat hlásání názorů směřujících proti svobodě člověka - na příklad popírání přirozeného práva člověka na soukromý majetek, nebo hlásání názoru, že člověk je pouhým článkem hmoty, slepě poslouchajícím vrozených pudů a nevybaveným svobodnou vůlí. Považujeme proto za povinnost společnosti a zejména státu jako jejího výkonného orgánu zamezit jakékoli - ať vědecké, ať umělecké, ať náboženské, ať politické, slovem nebo písmem nebo jakkoli jinak - hlásání názoru, které by se přičilo svobodě člověka a jeho základním právům. Tím spíše je pak nutno zamezit jakékoli organizování lidí, kteří takové názory zastávají.

25. Dorost i dospělí občané musí mít příležitost poznat křesťanský názor na člověka a společnost a rovněž i náboženské, umělecké, vědecké i technologické hodnoty křesťanské vzdělanosti na každém stupni svého vlastního rozvoje a to jak ve školách tak ve všech ostatních odvětvích osvěty. Snaha o splnění tohoto požadavku je především přirozeným právem jednotlivého občana, ale společnost mu k tomu musí napomáhat všemi svými složkami. Zejména spadá tato snaha do působnosti státního ministerstva školství a osvěty a s ním spolupracujících příslušných oddělení krajské i nižší samosprávy. Založit a vydržovat výchovnou a osvětovou instituci

- chrám, škola, divadlo, obrazárna, knihovna, rozhlasovou stabiou, časopis, muzeum - je v základe práve každého bezúhonného občana a práve tak osob právnických. Je však úkolom státu dozírat na obsahovou a mravní úroveň týchto institucií a také na jejich uspořádání, aby byla zaručena co nejvyšší úroveň všeobecného vzdelání.

26. Těžisko práve vytčeného dozoru budiž v krajské samosprávě, kde oddelení školství a osvety buďtež vybavena co největší pravomocí. Jak ministerstvo školství a osvety samo, tak také krajská oddelení školství a osvety mějtož po ruce ústřední, resp. krajské rady školství a osvety jako sbory poradní. Jejich členi buďtež jmenováni na určité údobí buď ministrem školství a osvety nebo hlavou krajské samosprávy na návrh Církve a odborových sdružení učitelských, uměleckých, novinářsko-rozhlasových, zdravotnických a technicko-vědeckých; každé z týchto složek budiž dána šestina míst v radě; kde by trval rozkol v Církvi, buďtež místa vyhrazená jejím zástupcom rozdělona podle klíče statistického. Poradní působnost týchto rad školství a osvety by měla být především povahy podnětné. Ministerstvo, po případě krajská oddelení školství a osvety mají samy rozvíjet svou podnětnou činnost tak, aby nemařily, nýb. spíše posilovaly činnost jednotlivcu a osob právnických. Dozor jim přísluší tam, kde jde o kontrolu ve smyslu odst.25 tohoto programu, nebo tam, kde jde o smíření vyřešení součteže mezi jednotlivými úsilími, která se navzájem znemožňují pro nedostatok fyzických prostredků: na příklad v rozdelení vlnových rozsahu jednotlivých vysílaču. V tomto druhém případě může ministerstvo školství a osvety nebo krajská oddelení školství a osvety vyhradit určitou výchovnou a osvětovou činnost vlastná působností, ale pouze v mezích, v jakých jim to výslovně dovoluje zákon.

27. Celou oblast výchovy a osvety lze zhruba rozdělít do dvanásti skupin, z nichž první čtyři se týkají školství. Jscu to tyto skupiny: 1) mateřské školy, 2) obecné školy, 3) odborné školy, 4) vysoké školy, 5) náboženská kultura a duchovní správa, 6) badatelské ústavy a činnost studijní, 7) knižní a časopisocká produkce, 8) knihovniství, 9) rozhlas a televize, 10) umělecká kultura, 11) národní zvyky, rász krajiny a ochrana památek, 12) tělesná a zdravotní výchova. Tohoto rozdelení se v zásadě přidržují i následující odstavce tohoto programu.

28. Mateřské školy nejsou institucií povinnou, nýb. pouze výpomocnou při výchově rodinné. Buďtež zřízeny v každé obci aspoň na dva úny v týdnu, s učitelskými silami vždy pro skupinu obcí. Buďtež organizovány - za součinnosti studentu odborných škol učitelských a pedagogických fakult - tak, aby v určitých zvláštních údobích, na příklad v údobích šňových prací, mohly být v činnosti i šest úní v týdnu. Jejich úkolam budiž tvurčí a sociálně hodnotná hra a částečně i uvedení do výchovy a výuky školní, po případě, v ruzných krajích, i úvedí do krajových zvyků.

29. Již ve škole mateřské, ale zejména pak na všech vyšších stupních školství je třeba zásadně rozlišovat mezi výchovou a výukou. Kdežto úkolom výchovy je seznámení člověka s naukou Kristovou a jeho připodobení Kristu, výuka zasvěcuje člověka do činnosti, kterou si má obstarávat živobytí. Tak jako zaměstnáním a strádáním každodenního života je člověk odvíáčen od Boha, stává se, že i v školství je výuka stavena před výchovu. Třeba dbát, aby si výchova vždy a všude zachovala svoje prvinství. Papež Pius XII o tom prohlásil na Štědrý den 1953: "Technolog, eť mistr či žák, který bude chtít prolomit hranice své vlastní disciplíny, bude potřebovat nejen výchovy mysli, zaměřené do hloubky poznání, nýb. především výchovy náboženské, která - přes všechna opatrná tvrzení - je nejlépe schopna obránit jeho mysl proti jednostranným vlivum; jen jejím vlivem budou těsné hranice jeho odborných vědomostí prolomeny; a

jen pak se mu všechny rozměry stvoření objeví v plném světle."

30. Výchovu nelze omezit jen na hodiny výslovně yěnované náboženské nauky a filosofii. Musí jí být prostoupeno i vzdělávání jazykové, dějepisné, umělecké, politicko-hospodářské a matematicko-přírodovědecké. Je třeba být připraven na to, že názory vychovatele se budou v podrobnostech lišit. A především je třeba jasna si uvědomit, že ani není ideálně do sáhnout nějaké totalitní jednoty ve výchově, poněvadž výchovné proudy odrážejí kulturní ruch, kdožto totalitní jednotu odráží nanejvýš jen kulturní nehybnost. S tím též souvisí základní zásada, že stát sám není vychovatelem; jeho posláním je pouze dohlížet na to, aby se výchova všude děla v duchu ústavy - jak jí výše, v části I, navrhuje. Z toho vyplývá i zásada, že též v budování školství má stát především podporovat podnětnou činnost jednotlivců a právnických osob, zejména Církev, jako i svazků samosprávných, které všechny mají právo zřizovat po splnění zákonných předpokladů školu kteréhokoli stupně. Tam, kde této mimostátní podnětnosti není dostatek, je ovšem povinností státu uplatnit vlastní prostředky.

31. Je takřka samozřejmou zásadou demokratické společnosti, že každý jí občán má právo navštěvovat kteroukoli školu, pro kterou má přiměřen předchozí vzdělání. Ale jádro školní výchovy leží mezi sedmým a osmnáctým rokem věku a je svým rozsahem totožné se školstvím obecným - od sedmého do dvanáctého roku věku - a odborným - od třináctého do osmnáctého roku věku. Látku těchto dvou školských stupňů lze zhruba rozdělit do 14 skupin: A) nauka náboženská a filosofická, BČ) rodný jazyk, BL) latina, BX) první cizí živý jazyk, BY) druhý cizí živý jazyk, C) národní a světové dějiny, D) výchova a nauka umělecká, E) nauky politicko-hospodářské, F) nauky matematicko-přírodovědecké, OO) odborné nauky obecné, OP) odborné nauky průmyslově-řemeslné, OR) odborné nauky rodinné, OZ) odborné nauky zemědělské, Z) zdravotnictví a tělesná výchova.

32. Všem právě zmíněným naukám lze učit na školách obecných a odborných v postupných cyklech, přizpůsobených stupni chápavosti žactva. Zásadně to jsou cykly dvouleté, někdy tříleté. Každý z těchto cyklů by měl mít samostatnou osnovu a ovšem i samostatné učebnice, které by vždy obsáhly celý rozsah dotyčného odboru, ale vstupní odpovídajícím rozumové vyspělosti věkového stupně, pro který by dotyčný cyklus byl určen.

33. Obecná škola budiž zřízena, pokud možno, v každé obci a to nejméně o třech odděleních (šesti třídách) - tak aby učební látka každého oddělení obsahovala jeden z cyklů naznačených v předchozím odstavci. Podrobnějším obsahem učební látky by tu mohlo být: A) náboženská nauka a odvozený z ní mravní názor; BČ) čtení a psaní, mluvnice a sloh českého jazyka, základní pravidla důsledného vyjadřování; BX) v posledním oddělení první cizí jazyk volený tak, aby odpovídal zejména hospodářským potřebám našeho národa; C) dějiny českého národa s obrysy dějin světových; D) poznání umělecké tvorby slohovými cvičeními, kreslením, zpěvem a divadelní hrou a tancem; E) úvod do nauky o společnosti, o právu a o životě hospodářském; F) základní úkony počtářské a seznámení s jednotlivými oblastmi přírody; Z) základy zdravotnictví a základní tělesná výchova.

34. Nižší odborné školy (13. až 15. rok věku včetně) buďtež zřízeny na místech všech již stávajících nebo zamýšlených občanských škol újezdů. K rozvrhu poslední třídy školy obecné mělo by tu přistoupit šest týdenních hodin v libovolného předmětu: BL, FF (rozsířené nauky matematicko-přírodovědecké), OO, OP, CR nebo OZ. Všechny tyto volitelné předměty buďte vyučovány odbornými učitelskými silami. Přestupování z jednoho volitel-

ného předmětu do druhého budiž umožněno vždy na počátku školního roku po složení příslušné zkoušky. Není však nutno, aby na každé nižší odborné škole byly zastoupeny všechny volitelné předměty. Nižší odborné školy buďtež podle potřeby vybaveny dílnami a laboratorami.

35. K obecným školám a nižším školám odborným jest přiřadit zvláštní školy pro mládež tělesně a duševně zaostanou. Tyto školy buďtež vybaveny odborně vedenými internáty.

36. Vyšší odborné školy (16. až 18. rok věku včetně) jsou školy různých zaměření se zvláštními osnovami. Na příklad (čísla za písmenem značí druh předmětu znamonají navrhovaný počet týdenních hodin): v.o.š. humanitní a učitelská (A2, BČ3, C4, D4, E2, F2, BL3, BX4, BY4), v.o.š. reálná (A2, BČ2, C3, D2, E2, FF11, BX4, BY4), v.o.š. obchodní (A2, BČ2, C3, D2, E6, OČ8, BX4, BY3), v.o.š. zemědělská (A2, BČ2, C3, D2, E2, F4, OZ19), v.o.š. průmyslově řemeslná (A2, BČ2, C3, D2, E2, F4, OP15, BX3), v.o.š. zdravotnická a rodinných nauk (A2, BČ2, C3, D4, E2, F2, OR9, Z9) a tak podobně. Některé vyšší odborné školy mohou být i podrobněji specialisované a volitelné větve. U některých bude možné teoretické vyučování oddělit od praktického tak, že teoretickému bude na příklad věnován první a druhý rok a praktickému třetí a čtvrtý.

37. Kdyby z důvodu sociálních nebo jiných nebylo možno v dohledné době zavést povinnou školní výchovu až do 18. roku věku a kdyby bylo nutno zůstat při 15. roce věku jako při posledním roce školní docházky, bylo by zapotřebí umožnit co nejširším vrstvám, aby se v krátkodobých kurzech a podobně seznámily s látkou vyšších odborných škol. Krajská oddělení školství a osvěty nechť se postarají o zřízení veřejných večerních kursů (extensí). Mnoho lze na tomto poli vykonat vhodnou sítí vyšších odborných škol a také kombinováním různých vyšších odborných škol v společných ústavách o volitelných odvětvích.

38. Vyučování na vyšších odborných školách končí veřejnou zkouškou dospělosti. Látku zkoušky tvoří učební látka předmětu BČ, C a E a jednoho odborného předmětu, ve kterém je dotyčná škola specialisována. Doplnovací zkoušky dospělosti, povolované po 18. roce věku těm, kdo vyšší odbornou školou neprošli, musí zahrnovat celou učební látku dotyčné vyšší odborné školy.

39. Vysoké školství je třeba znova uspořádat na základě universit vybavených akademickou autonomií v mezích základních svobod, jak jsou vyjádřeny v ústavě. Jednotlivé tak zvané odborné vysoké školy buďtež změněny v univerzitní fakulty. Každá universita měž nejméně fakultu filosoficko-pedagogickou, kolem které by se mělo soustředit výchovné (duchevní) úsilí celé university. Ostatní fakulty buďtež zřizovány podle skutečné potřeby. Pokud půjde o university státní, nechť jejich kvostura a administrativa podléhá krajské samosprávě.

40. Studijní a zkušební řád fakult stejného druhu jakož i podmínky, za kterých se na ně budou studenti přijímat (přijímací zkoušky nebo zkoušky po prvním roce), upraví ministerství školství a osvěty podle návrhů profesorských sborů. Na všech fakultách buďtež veřejné zkoušky považovány za vlastní závěr studia. Veřejné tituly z těchto zkoušek vyplývající (právník, lékař, učitel, profesor, inženýr, duchovní a podobně) buďtež chráněny zákonem. Hodnost doktorská budiž udělována jen na základě zcela samostatné a vynikající badatelské práce a veřejné zkoušky rigorosní.

41. Vzdělání učitelstva mateřských a obecných škol budiž soustředěno na vyšších odborných školách humanitních a učitelských, vzdělání učitelů

- škol odborných na filosoficko-pedagogických fakultách universit. Učitelom na žádné veřejné škole se nesmí stát osoba, která je nepřátelská křesťanské nauce nebo je členem organizace této nauce nepřátelské.
42. Hodnosti doktorskou budiž nahrazena posavadní vonia docendi na universitách. Systemisované katedry na universitách buďtož obsazovány profesorským sborom po uspořádání veřejného konkursu mezi kandidáty.
43. Osnovy náboženství a filosofie na všech stupních škol buďtož stanoveny se svhvalením příslušných církevních ordinářů, kterým také podléhá ustanovování učitelů v těchto oborech.
44. Při jednotlivých školách mateřských, obecných a odborných buďtož zřizována rodičovská sdružení, jejichž úkolom je spolupracovat s učitelstvom, dávat výchovné náměty a sledovat činnost školy po stránce výchovné i výučné. Tato sdružení mějtož právo stížnosti ke krajskému oddělení školství a osvěty, po případě ke krajské radě školství a osvěty.
45. Stipendia, studentské koleje, mensy a jiné charitativní instituce, která se vztahují k výchově dorůstajících generací národa, buďtož spravovány, obsazovány a udržovány podle vole těch, kdo je založili. Státní moc nemá právo ani je soustřeďovat, ani je jakkoli jinak měnit. To zejména platí o nadacích církevních.
46. Duchovní vykonávající duchovní správu a zastávající místa učitelská buďtož postaveni na roven státním úředníkum s úplným vysokoškolským vzděláním a zařazeni do příslušné platové stupnice. Tím by mohly odpédnout nucené poplatky za úkony duchovní správy.
47. Vědeckou práci badatelskou mají především vykonávat university. Samostatné jiné badatelské ústavy buďtož organicky připojeny k příslušným fakultám universit. Pokud se činnost universit, respoktively jejich badatelských ústavů týká oblasti hospodářské, budiž v ni vyhrazeno právo dotazu a kritiky sněmu hospodářských odborů. Jednotlivým universitám a jejich badatelským ústavum, právě tak jako biskupstvím budiž umožněno držet velké lesní a rybníční majetky pro samostatné hospodaření a zužitkování výtěžku.
48. Časopis smí zásadně vydávat každý občan na pouhé ohlášení u krajské samosprávy, doložené vysvědčením bezúhonnosti. Toto právo může být krajskou samosprávou odňeto, jestliže byly v časopise otištěny věci směřující proti základním právům člověka, jak jsou vypočítány v našem návrhu ústavy. Stejně zásady platí též o vydávání knih. V obou případech může krajská samospráva vadné tiskoviny bez náhrady zabavit.
49. V každém kraji budiž zřízena krajská knihovna, starající se o doplnění - dočasné i trvalé - knihoven obecních a kontrolující službu v nich. Vedení krajské knihovny musí čerpat z počnětu krajské rady školství a osvěty.
50. Před zkomercialisovaným a mnohdy zcela proti lidské svobodě a mravnosti směřujícím soukromým rozhlasovým stanicím dáváme přednost síti veřejně spravovaných rozhlasových i televizních stanic s jednou nebo snad i více stanicemi v každém kraji. I na tomto poli musí krajská rada školství a osvěty nastoupit jednak cestu využití soukromých kulturních počnětů, jednak cestu smířícího dorozumění o využití času i vlnových rozsahů. Dovede-přítom zachovat rovnováhu mezi zábavou a poučením nebo duchovním povznesením, bude její úkol pslněn do důsledku.